

(Fiatal)embertan

Molnár Zoltán: *Az utolsó előtti mosoly*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 1997.

„*S unom a lelki pornográfiát.*”

(Molnár Zoltán: *Műnügy mese*)

Molnár Zoltán 1972. január 5-én született Marosvásárhelyen, és 1995. július 12-én halt meg Pécselt tüdőrákban, s a (például) szintén fiatalon, szintén rákban meghalt harmadik Forrás-generációs Vass Leventével ellentétben Molnárnak *Az utolsó előtti mosoly* címmel ki is adták posztumusz, még maga szerkesztette (?) kötetét: „Nem kötelező és merev e tan:/ kötetbe szedtem elhulló szavam.” (147. o.) Irodalmi szimatomat dicséri, hogy ha barátom (aki Csíkszeredában évfolyamtársa volt Molnárnak) nem ajánlja elolvasásra a kötetet, akkor annak első ismertetője bizonyára csak később íródik meg. Költőnk ugyanis (életében) nem intézményesült, egyetlen folyóiratban sem közölte verseit, még az Ifjúmunkás IM-oldalain sem (1988-ból származnak első versei), ami pedig magyarországi „közléseit” illeti (Molnár Zoltán 1990-ben telepedett át Magyarországra), érdemes ez ügyben a kötet előszavát írójára Perczel Istvánra hagyatkozni: „Eszembe jutnak azok az idők (...), amikor verseivel próbáltam házalni budapesti folyóiratoknál, ahonnan értetlen és igazságtalan megjegyzésekkel kaptam vissza a kéziratokat...” Molnár Zoltán sem ide, sem oda nem tartozott tehát (és nemcsak „irodalmilag” nem: állítólag Molnár folytonos pécsi lerománózása egyéves mély depresszióba kergette a költőt, ami csak siettetette a rák kifejlődését.) Hogy végül mégis erdélyi (költő) lett, Perczel szerint egyáltalán nem véletlen: „(...) felöltött bennem a gondolat, hogy talán hazájában, Erdélyben képesek lesznek értékelni azt az egyszerre keserű és játékos, abszurd és filozofikus, frivol humorral mély teológiát rejtő szellemet, amely ezeket a költeményeket táplálta. Talán – gondoltam – ott, ahol a szenvedés nyersebb és mindennapibb valóságnak számít (...), jobban megértik Zoltánnak a kozmikus erejű szenvedést könnyen játékká oldó szenvedélyét.” A sósabb könnyeken kívül persze kritikának is lennie kéne Erdélyben, és örömmel állapíthatom meg, hogy Molnár Zoltán kötete kapcsán (is) működött a dolog, a 81 verset számláló könyv ugyanis – két tucatnyi verset leszámítva – számomra igen érdekes olvasmányoknak bizonyult.

Mielőtt azonban rátérnék a kötet részletesebb ismertetésére, el kell időznöm a fülszövegnél és az impresszumnál. Említettem a bevezetőben, hogy milyen úton-módon érkeztem el én Molnár Zoltán költészetéhez. Sokkal szomorúbb viszont, hogy ha kezembe akad a könyv, és csupán a fülszövegre hagyatkozom, akkor is elolvasatlan marad(t volna) a Molnár-kötet. Visky András ugyanis – mint a versek olvasásakor kiderült: 3 (azaz: három) vers alapján – a kötetnek egy számomra

kevésbé érdekes (és a kötet egészét tekintve sem a legfontosabb) összetevőjét emelte ki – „ilyesformán”: „Vajon miért olyan vonzó a (mindenkori) költő számára az elemi lét, a tőlünk távoli? Talán, mert a költészet, tágabb értelemben pedig a művészet ilyes egyszerűsége vágyik, arra, hogy magától értetődő legyen, velünk lévő és velünk élő, mint ami részt vállal életünkben.” Továbbá: „Az emberi mivolt nem egyszerűen vigaszra szorul, hanem arra, hogy az életet «mint keszkenőt» Isten kivasalja, így máris «új világ terem», megmutatkozik a láthatatlan a láthatóban, a nyelv titokzatos csodája révén.” Szerény véleményem szerint a fülszövegnek nemcsak ízelítőt kell adnia a kötetből, hanem be kell vezetnie az olvasót a könyv világába, s bár az „elemi lét”-be sok minden belefér, s bár Visky Andrásnak alapvetően igaza van – a fenti kijelentéseket nem tudom nem roppant nagy közhelyeknek minősíteni: ha ilyen (kb. ennyi) a fülszöveg, milyen lehet maga a kötet? A (mindenkori) költő esetében pedig hiányzik a zárójelből a kérdőjel – ha másért nem, úgy a PC jeleként. Persze „utóbb könnyebb egy rendezőnek divatos prozsektjei alapján rendelkezni a színjátszás savanyú orgazmusa felett, mint szegény Hamletnek összeeszkábálnia saját életét.” (145. o.)

Molnár Zoltán kötete (mint már említettem) 81 verset tartalmaz – öt ciklusban egy *Prológussal*, illetve *Epilógussal*. Egészen pontosan 79 verset és egy versrészletet: nem tudom, a szerkesztő hibás-e, amiért a *Hivatalos jelentés valamikor a háború utánról* (19-22. o.) című vers részletekben jelent meg (vajon mikor ismerhetjük meg a kimaradt részeket?) aminthogy azt sem tudom, miért kell megisméltódnie a *(Némán titokban ajtó csendben nyílik...)* című versnek (36. o.) a 71. oldalon – immár *A pillanat* címmel nagybetűk és központoszási jelek nélkül. Kötve hiszem, hogy az impresszumban szereplő szerkesztő (Selyem Zsuzsa) figyelmetlenségén múlt volna a dolog, sokkal inkább arról lehet szó, hogy a „második” vers az új ciklust bevezető darabként annak címére (az én privát indiszkrét líratragédiám) reflektál. Ami bizonyos: Molnár Zoltán életműve értelmezett formában áll előttünk, s mint ilyet, illik tematikus kategóriákban megismerni: eszerint az első ciklus (*Kopár szoba nyitott ablakokkal*) leíró verseket, enteriőröket tartalmaz, a második (*Az elmélyülés pástorjátékai*) főleg (világ)irodalmi anyagok parafrázisai, újraírásai (olyan versekkel, mint az *Ógörög leltár*, *Lábsárga lyuk*, *Szeptember végén* – ez utóbbi szerintem a kötet legjobb verse, de erről később), a harmadik ciklus (*Az én privát indiszkrét líratragédiám*) az ars poeticákat, „elméleti” jellegű verseket tartalmazza, a szerelmes versek ciklusa a negyedik (*A tengerhölgyek ezt suttoják*), az ötödik ciklus pedig (*Divina melancholia*) az istenes verseké. A versek ilyen skatulyázását természetesen nem én végeztem el, hanem a kötet szerkesztője – aki pedig biztosan nem Molnár Zoltán volt, ő ugyanis – tetszik, nem tetszik – nem hisz a „hagyományos” műfajokban (l. például a *Vidéki rokonság* című verset, 92. o.), illetve logikában: „A nem A és mind e logika téves.” (51. o.) Persze amíg Molnárral eljutunk az ilyeszerű kijelentésekig, át kell rágnunk magunkat a zsenégék (irtó unalmas) „kategóriáján”.

„A műveletet eleve kétségessé teszi az eredmény: kihámozni a krumplit önmagából, és kijelenteni, hogy a héj csupáncsak azért nyilvánítható selejtnek, mert kisebb-kevesebb, mint a töltet? Így hát a meghámozott tartalmat nyugodt lélekkel kidobtam: éljen a felületesség, éljen a látszat, vesszen, ami legbelül lakozik!” (143. o.) Molnár Zoltán verseinek tartalma szerencsére mégsem lett kidobva, az viszont igaz, hogy csak nehezen hámozható ki a zsengek közül – jó és rossz versek változtatják egymást 147 oldalon keresztül. Mint minden kezdő költőre, Molnárra is jellemző a végletek, az ellentmondások keresése, a paradoxonok élezése, az egzaltáltság – bár jellemző, hogy nem tudom annyira „szorosán olvasni” ezeket a (gyenge) verseket sem (Molnár „csak” 1992-ben szerzett tudomást betegségéről), hogy ne jönné be a képbé a tragikus végkifejlet felőli olvasat. Ezúttal tehát inkább a versek poétikai megvalósításait veszem górcső alá, a közhelyeket („A kardot sem csorba, sem rozsdá nem teszi fényesebbé”, 61. o., „De jóslatokkal nem lehet az embereket jóllakatni”, (104. o.), utánérzéseket („csak ki küzdeni merész, annak jut babár”, 60. o.) ugyanis semmi nem mentheti, ahogy a bombasztikus retorikai eszközöket sem: „a csend bőgési motrait.” (36.o.) A versek nem egy helyen érthetetlenek, a *versbeszédet* (sic!) pedig olyan cikornyás mondatszőrnyetegek alkotják, amelyeknek semmi keresnivalójuk egy versben (ebből van a legtöbb, azért idézek hosszasan): „hatdimenziós hazugságokból / rakom össze a megtévesztés / polgárpukkasztó magatartás- / folyamatának mozaikját” (23. o.), „csak a lábamra láncolt / ötvenfontos ágyúgolyó gurul / periodikusan a méztelen igaz- / ságok és a banalitás útvesz- / tői között” (uo.), „a gondolattól a tettig eklektikája / részegen gördült le gyökereket / képező erkölcsi normák között / poligonozva.” (27. o.), „rengő colonus földközeli-keletes /szajha-reménylete” (99. o.) A váteszkesedés („nagyon akartam /megnyitni szemeiteket ti balgák”, 19. o.), az időbeliség problémáján elfilozofálgatás („Történelmünkéből történetet fognak / csinálni”, 21. o., „látomások a végtelen térben / és a lefejezett kasztrált / és humánusan megcsönkített / dekoratív időben”, 30.o.), az általános lét- („a lét bonckése beléd vág”, 82.o.) és nyelvkérdések „túlzásait” viszont szerencsés esetben tompítják sokat ígérő önreflexiói („szörnyszülött ez a vers”, 17. o.), önmegfigyelései („én / azaz Nem kapitány / a néma kapitány / megmértem-e a tenger mélységét / hiszen / lemerültem Dactylusomon”, 46. o.) Ismétlései pedig (rossz verseinek egy-egy jó verssora visszatér „érett” költeményeiben) mintha már a fent is említett sajátos logikához igazodnának.

Semmi meglepő nincs abban, hogy Molnár Zoltánnak az abszurd lehetett egyik (vagy legfontosabb) élménye. Az „A nem A és mind e logika téves” (ez a sor kétszer is szerepel Molnárnál: az 51., illetve a 142. oldalon) helyét nemegyszer logikai csúsztatások foglalják el, amelyek – sajnos – a laikus számára teljességgel érthetetlenek: a „lényeg valójában kihámozhatatlan / hiszen az ében is fekete / nemcsak súlyos” (47. o.), „A kincs a szellem rabsága / szabad vagyok / Szellemem kincs tehát / önmagam rabja / vagyok”. (54. o.) Számomra viszont sokkal érdekesebbek Mol-

nár „válaszai” a nyelvi abszurditás kérdéseire, melyek mintha Parti Nagy Lajos *Szódalovaglását*, *Rókatárgy alkonyatkorját* idéznék (ez utóbbi 1994 közepén jelent meg, Molnár tehát ismerhette a verset): Molnár partinagyos verscímeire gondolok elsősorban (*Lábsárga tyúk*, *Rőt lótt ló*), de a *Szeptember végéig* akár Parti is írhatta volna: „Szívem amíg éled, az ősz szava téged / lágy hahotával, noha hű szeme árt, / mint áltorz gravurat halomba beéget, / és úgy kalapácsol, mint zöld kazuárt. // Figyelmezd lemondón e perverz erőket, / ne lábadj a légbe, ha borzol a szán, / feszülten a húsvéti traktorok éket / szorítanak szádba, ó, csöpp Csocsoszán.” (65. o.) A nyelvi játék viszont sosem süllyed a halandzsza szintjére, Molnár kitűnő érzékkel tud hatást kelteni pusztán a szóösszetételek variálásával úgy, hogy közben nemcsak a zenére, szóhangulatra épít, hanem a szavak megőrzik elsődleges jelentésüket – ha patetikus akarnék lenni, azt mondanám: az értelem zenéje ez: „megszakadt lórét sorompóz / lórést, pislogó lóerő / szabályoz résló-pózt – lórott virradat – lótt lábú ló.” (86. o.)

A metaforikus kifejezésekhez („Szavam: vitorlás a beszéd szélcsendjében”, (39. o.) „lábnyomaidban liliom terem / a tüskék hálája elkísér / és száz szögletében felburjánzik / mosolycsíkként egy cseppnyi vér”, 133. o.), költői képalkotáshoz („felfele szálló fenyők”, 25. o., „sétabot árnyékfürdőjében”, 113. o.) való érzéken túlmenően ami Molnár Zoltán költészetében mégis a legjobb, az a mintegy féltucatnyi kései vers, amelyek méltó társai (és most tényleg nem viccelek!) a Tudod, hogy nincs bocsánat-szerű verseknek. Az *Önéletrajzban*, *Az éj karmokat hint el bennedben*, a *Tájkép történelmben*, *A tétova tébolyban* (hogy csak négy verscímet említsek) nyoma sincs a fiatal költőnek: csodálatosan letisztult versbeszéd társul ahhoz „az utolsó előtti mosoly”-hoz, amelyre valószínűleg csak haldokló emberek képesek. Nem szeretem, ha a pszichológiát beleártják az irodalomba, de ilyen tisztánlátásra, (a szó legnemesebb értelmében vett) klasszicizmusra csakis az adhatná meg a választ – bármilyen morbid legyen is ez. Amit ennek az ismertetőnek az írója „még” megtehet, az Molnár Zoltán egyik antológia-darabjának (*Napraforgó hangtölcsérek...*) népszerűsítése:

bejárhatnék minden utat
ha az óra «most»-ot mutat
előttem végtelen hegyek –
ez a végtelen én leszek.

Leszek, voltam, de most vagyok
megtehetem, mit akarok
de a végesért mit tegyek –
ha a végtelen én leszek?

LÖVÉTEI LÁZÁR LÁSZLÓ